

2. 9. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

O nevděčné úloze likvidátora jmenovaného ze seznamu insolvenčních správců

Při uplatnění pohledávky mého klienta přiznané vykonatelným soudním rozhodnutím jsem se neubráníl politování nad situací likvidátorů jmenovaných soudy, ke kterým právní řád v současném není vůbec milostiv. Tento článek se týká zejm. obchodních korporací, byť v některých částech dopadá i na další právnické osoby.

Za likvidátora uvedeného v předchozím odstavci nepovažuji statutární orgán právnické osoby, který byl jmenován soudem v souladu s § 191 odst. 1 a odst. 3 občanského zákoníku. Tato osoba totiž i před zrušením právnické osoby stála v jejím čele, zastupovala ji, zajišťovala vedení účetnictví, měla by mít přehled o majetku právnické osoby a povědomí o veškeré její činnosti, působení, věřitelích, dlužích, obchodních partnerech apod. Zásadně právě statutární orgán svou činností zapříčiní nutnost právnickou osobu zrušit a provést její likvidaci a fakticky tak po sobě „uklízí“ stav, který jeho přičiněním vznikl, a měl by tedy nést všechny důsledky k tomu se pojící. Problémem, který způsobuje dle mého názoru ne zcela právu souladné následky, však je, pokud takováto osoba soudem jmenována být nemůže.

Můj článek tak hovoří o likvidátorech jmenovaných na základě § 191 odst. 4 občanského zákoníku z osob zapsaných do seznamu insolvenčních správců. Takto určený likvidátor nemá zásadně vztah k dané právnické osobě a nemá o ní jakýkoliv přehled, informace a poznatky. Takto jmenovaný likvidátor se standardně dostane k právnické osobě, která nefunguje, je nemajetná a předlužená, jejíž majitelé o ni nejeví zájem a jejichž statutární orgán existenci takovéto osoby dávno zapomněl. Likvidátor v takovém případě ani nemá šanci získat ucelený přehled o právnické osobě, nebude mít k dispozici účetnictví a informace o pohledávkách a majetku takovéto osoby. Vyžádáním součinnosti od třetích osob (§ 192 občanského zákoníku) si likvidátor pravděpodobně pouze ověří svou domněnku o neexistenci jakéhokoliv majetku. Jediným artiklem, který likvidátorovi bude znám, budou věřitelé likvidované osoby, kteří zareagují na jeho výzvu (§ 198 občanského zákoníku) a do procesu likvidace přihlásí své pohledávky.

Po výše popsaném zjištění o absenci majetku a existenci mnohosti věřitelů může (musí) likvidátor podniknout dvě různé cesty. Pokud se mu podaří již ta první, má vyhráno, v opačném případě se ocitne v bludném kruhu vystaveném ustanoveními právních předpisů.

První možnost nově nabízí zákon č. 304/2013, o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, a to ve svém § 82 odst. 1, dle kterého v případě, že za právnickou osobu zrušenou rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu veřejné moci podal návrh na výmaz z veřejného rejstříku likvidátor jmenovaný soudem nebo jiným orgánem veřejné moci a je-li součástí takového návrhu prohlášení likvidátora o tom, že bezúspěšně prověřil možnost uplatnit neplatnost nebo neúčinnost právních jednání právnické osoby a že majetek této osoby nepostačuje ani k úhradě nákladů insolvenčního řízení, soud provede zápis na základě tohoto návrhu. Zdá se, že se v právním řádu objevilo poměrně elegantní řešení, které nahradilo ustanovení § 144 insolvenčního zákona, jež ostatně v konečném důsledku mělo obdobný dopad. Nicméně je třeba uvést, že k takovému návrhu na výmaz z rejstříku je třeba přiložit dva problematicky získatelné dokumenty. Dle § 238 odst. 1 daňového řádu je *daňový subjekt, který je právnickou osobou zanikající bez právního nástupce, povinen předložit současně se žádostí o*

výmazu z obchodního rejstříku nebo obdobného veřejného rejstříku souhlas správce daně, u kterého je registrován. Důvod pro přijetí takového ustanovení je logický a má sloužit zejm. k zajištění co nejúplnějšího uspokojení práva státu na výběr daně (což potvrzuje i komentář obsažený v právním informačním systému ASPI). Pokud tedy nedoplatky na dani vůči státu budou existovat, správce daně takovému potvrzení nesmí či by neměl vydat a vzhledem ke skutečnosti, že za likvidovanou osobou takováto pohledávka velmi pravděpodobně bude existovat, stane se předmětné ustanovení zákona o veřejných rejstřících v praxi zdánlivě neuplatnitelné a nepoužitelné. K řešení této situace si vypůjčím komentáře dostupného v systému ASPI, jehož autor souhlasí s tím, že častým důvodem negativního rozhodnutí o žádosti o vydání souhlasu s výmazem právnické osoby z příslušného veřejného rejstříku bývá skutečnost, že tato právnická osoba (obvykle likvidovaná obchodní společnost) dluží státu na svých daňových povinnostech a nemá žádný majetek, ze kterého by tyto své závazky uhradila. Správce daně tím nezřídka nepřímou nutí společníky této právnické osoby k tomu, aby za ni neuhrazené daňové povinnosti vůči správci daně vyrovnali sami. Tento přístup je však v rozporu s platným právem, neboť nestanoví-li zvláštní právní předpis ručení společníků právnické osoby za její závazky, popř. jiný způsob úhradové povinnosti společníků k závazkům této právnické osoby, je tento postup v rozporu s ústavním principem, že státní moc lze „uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon“ (srov. čl. 1 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny, ale též zásadu zákonnosti zakotvenou v § 5 daňového řádu), a proti takovému postupu správce daně lze účinně brojit podáním podnětu na nečinnost správce daně a popř. následně žaloby proti nečinnosti správního orgánu dle § 79 a násl. s. ř. s. Správným postupem správce daně je v takovém případě zjištění skutečného stavu věci, tj. zda dotčená právnická osoba skutečně nemá žádný majetek, ze kterého by své neuhrazené daňové povinnosti vyrovnala, popř. zajištění takového majetku využitím vhodných procesních postupů včetně např. odporovatelnosti právních úkonů dle § 42a obč. zák., a v návaznosti na výsledek šetření, odpis daňové pohledávky a vydání souhlasu s výmazem této právnické osoby z příslušného veřejného rejstříku. Pro úplnost informací pak dodávám, že dnes již zrušený obchodní zákoník obsahoval výjimku, kdy dle § 68 odst. 2 ve spojení s § 68 odst. 3 písm. f) nebylo třeba uvedené potvrzení správce daně dokládat při zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo po zrušení konkursu z důvodu, že majetek dlužníka je zcela nepostačující. Současná právní úprava již na takovou výjimku nepamatuje.

Co se souhlasu správce daně týče, zdá se, že právní teorie nalezla cestu, jak se tímto problémem vypořádat. Pro likvidátora to sice znamená nutnost vykonání další činnosti, příp. zahájení správních a soudních řízení, což celý proces likvidace může značně prodloužit, nicméně právní řád alespoň nabízí řešení dané situace.

Aktuální judikatura potvrzuje, že k výmazu z obchodního rejstříku je nadále třeba také čestného prohlášení likvidátora o tom, že korporace není účastníkem žádného soudního, správního nebo trestního řízení. Tento požadavek je dosti logický a oprávněný, kdy chrání zájmy a práva třetích osob. Byť věřitelé nejspíše odhalí nedobytnost svých pohledávek a nebudou zahajovat nová nalézací soudní řízení, bude likvidovaná osoba pravděpodobně účastníkem hned několika exekucí, jejichž zahájení se bude jistě vztahovat ke dnům dávné minulosti, kdy plnění z nich získané bude minimální či nulové. Likvidátorovi se nabízí využití § 268 odst. 1 písm. e) občanského soudního řádu, dle kterého bude výkon rozhodnutí zastaven, pokud průběh výkonu rozhodnutí ukazuje, že výtěžek, kterého jím bude dosaženo, nepostačí ani ke krytí jeho nákladů. Věřitelé mající za dlužníkem pohledávku však pravděpodobně nebudou mít zájem na zániku takového subjektu, a to i v situaci, kdy si sami jsou vědomi neúčelnosti takto vedené exekuce. Zánik dlužící společnosti by totiž zároveň znamenal vyloučení možnosti uspokojit se na osobách na takovéto společnosti participujících. Byť tedy i s ohledem na aktivitu likvidátora může v budoucnu dojít k zastavení exekuce z výše uvedeného důvodu, může věřitel celý proces značně prodloužit.

Suma sumárum lze tedy říci, že zákon o veřejných rejstřících nabízí na první pohled elegantní a

líbivé řešení daného problému, které však může být spojeno se značně zdoluhavou cestou k jeho realizaci. A právě čas je poměrně závažným činitelem při rozhodování likvidátora. Pokud totiž likvidátor v průběhu likvidace zjistí, že právnická osoba je v úpadku, měl by bez zbytečného odkladu podat insolvenční návrh (§ 200 občanského zákoníku) a nemá tedy příliš prostoru vyčkat výsledku výše uvedených procesů. Nebezpečí se pro likvidátora skrývá v insolvenčním zákoně, a to konkrétně v § 98. Dle tohoto ustanovení *je dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou - podnikatelem, povinen podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo při náležité pečlivosti měl dozvědět o svém úpadku. Uvedenou povinnost navíc mají i zákonní zástupci dlužníka a jeho statutární orgán a likvidátor dlužníka, který je právnickou osobou v likvidaci.* Rizikem pak je, že pokud není splněna stanovená povinnost a uvedené osoby (což platí i pro likvidátora) *nepodají insolvenční návrh, odpovídají věřiteli za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobí porušením této povinnosti* (§ 99 insolvenčního zákona). Rozsah případně nahrazované škody je stanoven tak, že *škoda nebo jiná újma spočívá v rozdílu mezi v insolvenčním řízení zjištěnou výší pohledávky přihlášené věřitelem k uspokojení a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení této pohledávky obdržel* (§ 99 insolvenčního zákona). Jsem si vědom, že výsledek tohoto výpočtu bude ve velké většině případů nakonec stejně roven nule, nicméně právě likvidátor musí prokazovat, *že porušení povinnosti podat insolvenční návrh nemělo vliv na rozsah částky určené k uspokojení pohledávky přihlášené věřitelem v insolvenčním řízení, nebo že tuto povinnost nesplnil vzhledem ke skutečnostem, které nastaly nezávisle na jeho vůli a které nemohl odvrátit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat* (§ 99 odst. 3 insolvenčního zákona). Zároveň je pak třeba dodat, že byť zákon v tomto případě hovoří o limitaci náhrady škody ve vztahu k věřitelům, i jiným osobám může škoda vzniknout, a to nesplněním jasně dané právní povinnosti uložené likvidátorovi, kdy požadavek na náhradu škody může být dle mého názoru uplatněn v souladu s prevenční povinností dle občanského zákoníku (§ 2900).

Samotné podání insolvenčního návrhu je poměrně jednoduchou záležitostí. Zahájení insolvenčního řízení skutečně není zásadním počinem, nicméně daleko složitější je dotažení tohoto procesu do zdárného konce. Již první a pro likvidátora v mnoha případech takřka nepřekonatelná překážka se skrývá v § 108 insolvenčního zákona, dle kterého může být insolvenčnímu návrhovateli stanovena povinnost složit zálohu na náklady insolvenčního řízení, a to maximálně v částce 50.000,-Kč. Pokud tato povinnost není splněna, je řízení zastaveno, příp. může dojít k nedobrovolnému vymáhání splnění této povinnosti. Pokud však dlužník nemá jakéhokoliv majetku, z čeho má být tato záloha uhrazena? Má snad likvidátor sám dotovat likvidovaný subjekt a naplnit tak svou povinnost stanovenou právním předpisem (potažmo rozhodnutím soud)? Je samozřejmě pochopitelné, že se stát tímto brání přenášení povinnosti hradit náklady insolvenčního řízení z veřejných rozpočtů, je však spravedlivé totéž požadovat po soukromých osobách majících likvidaci zrušených právnických osob na starost? Já se domnívám, že nikoliv. V případě, že je insolvenční řízení takto zastaveno, navíc není splněna výše uvedená povinnost zahájit insolvenční řízení a likvidátor tak může být odpovědný za případnou škodu a její náhradu po něm bude možno požadovat (§ 98 odst. 3 insolvenčního zákona).

Z výše uvedeného vyplývá, že dochází k velmi paradoxní situaci, kdy likvidátor v insolvenčním návrhu přizná, že dlužník nemá jakéhokoliv majetku, načež je tento zcela nemajetný dlužník vyzván, aby složil zálohu na náklady insolvenčního řízení, neboť stát má obavu, že tuto povinnost bude muset posléze splnit sám. Požadavek na složení zálohy v nejvyšší přípustné míře je tak přímo odůvodňován nedostatkem či neexistencí majetku na straně dlužníka, což již samo o sobě zní velmi zvláště. Likvidátor uvedenou zálohu pravděpodobně nebude hradit ze svých vlastních prostředků, insolvenční dlužník nemá jakéhokoliv majetku a nutně tedy musí následovat zastavení řízení. S ohledem na tento procesní úkon soudu se likvidátor nezbavuje své odpovědnosti za nepodaný insolvenční návrh. Nezbyvá mu tedy jiného řešení než podstoupit zdoluhavou cestu uvedenou výše sestávající ze zastavení exekucí (příp. jiných řízení) a vyřešení vztahů k orgánům správy daní, a to za stálé rizika vznesení požadavku na náhradu škody ze strany věřitelů pro permanentní neplnění zákonem

stanovené povinnosti (která však z objektivních důvodů ani splněna být nemůže).

K obhajobě postupu soudů vyslovil rozumný a pochopitelný názor Vrchní soud v Olomouci, a to ve svém usnesení ze dne 27.2.2014, č.j. 1 VSOL 166/2014-A-14, ve kterém dospěl k závěru, že *smyslem a účelem insolvenčního řízení není likvidace a výmaz nefunkční a případně nemajetné společnosti (bez ohledu na příčiny tohoto stavu), nýbrž řešení jejího úpadku některým ze zákonem stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů (§ 1 IZ). Proto ani případná otázka, jakým způsobem bude řešena situace zadluženého a nemajetného dlužníka z pohledu práva obchodní společnosti je pro rozhodování v insolvenčním řízení nevýznamná. Zde odvolací soud s ohledem na odvolací námitky opět odkazuje na důvodovou zprávu k poslední novele insolvenčního zákona, v níž zákonodárce k ustanovení § 144 IZ dále vyložil, že nový zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (zák. č. 304/2013-účinný od 1.1.2014) přenáší úpravu obsaženou dosud v ust. § 144 IZ, na půdu rejstříkových soudů, proto již není zapotřebí řešit danou problematiku v insolvenčním řízení zaváděním nesystémového institutu zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku (§ 82 zák. č. 304/2013 Sb.). Dále je třeba uvést, že jestliže by se v dalším řízení, po rozhodnutí o úpadku ukázalo, že nebude možno dohledat a zpeněžit majetek dlužníka v potřebném rozsahu (alespoň na úhradu nákladů insolvenčního řízení), pak by při nezaplacení zálohy (kterou je možno požadovat pouze do rozhodnutí o úpadku) veškeré náklady tohoto insolvenčního řízení nesl stát a nadto by věřitelé dlužníka nebyli uspokojeni ani poměrně, čímž by celé insolvenční řízení ztratilo svůj smysl.*

Nadále se však nabízí otázka, zda je tento postup skutečně správný a právu konformní. Mají být insolvenční správci, kteří jsou soudem jmenováni likvidátory, skutečně podstupovat riziko nahrazení škody v případě, že ze svých prostředků neuhradí zálohu na náklady insolvenčního řízení? A je skutečně absolutní pravdou, že insolvenční řízení při nemajetnosti dlužníka zcela postrádá smysl?

Dle mého názoru by likvidátor měl působit jako filtr, který buď provede „standardní“ likvidaci, kdy uspokojí z pohledávky věřitelů likvidované právnické osoby, či v rámci prvotního přezkumu zjistí úpadek dlužníka (což se bude bohužel pravděpodobně týkat většiny subjektů) a věc postoupí k řešení insolvenčnímu soudu. V takovéto situaci by měla platit totožná výjimka, která se týká zaměstnanců při uplatnění jejich pracovně právních pohledávek, a dlužník by v této věci měl být osvobozen od povinnosti hradit zálohu na náklady insolvenčního řízení. Vzhledem k tomu, že činnost likvidátorů při provádění likvidace není jakkoliv kontrolovaná a kontrolovatelná a tento postupuje při likvidaci korporací dle svého uvážení a není možno zajistit jeho snahu při vydobytí co nejvyššího plnění pro věřitele, uvedená změna by měla být spojena se sankcí spočívající v povinnosti likvidátora složit zálohu na náklady insolvenčního řízení v případě, že likvidace není provedena řádně (není dohledána zásadní suma majetku posléze zjištěná v rámci insolvence) a likvidátor si pouze usnadní práci tím, že věc předá do sféry insolvenčního soudu. Takovýto postup mi již oproti současnému nucení likvidátorů k úhradě zálohy na náklady insolvenčního řízení z vlastních prostředků připadne jako právu souladný. Záloha na náklady insolvenčního řízení navíc primárně slouží k umožnění výkonu činnosti insolvenčního správce, zejm. tedy k náhradě nákladů souvisejících se zjišťováním (prověřováním) stavu majetku dlužníka. Pokud však uvedené provede již likvidátor ve fázi před zahájením insolvenčního řízení, nebude třeba, aby tuto následně prováděl ještě správce, příp. může funkci insolvenčního správce vykonávat právě likvidátor, který naváže na svou předchozí činnost a tato tak nebude dublována. Samozřejmě může být namítáno, že likvidátor, který nezjistil jakýkoliv majetek v rámci likvidace, tak neučiní ani v průběhu insolvence, nicméně v tomto řízení je již pod dohledem insolvenčního soudu a zejm. samotných věřitelů, kteří prostřednictvím svých orgánů mohou významně hájit svá práva. Pokud navíc k jeho uspokojení nepostačí likvidační zůstatek, sám stát hradí odměnu likvidátora jmenovaného soudem, a to v částce 1.000,-Kč až 20.000,-Kč (§ 7 nařízení vlády č. 351/2013 Sb.), přičemž při prohlášení konkursu na majetek „nemajetného dlužníka“

bude odměna insolvenčního správce činit minimálně 45.000,-Kč (částka je odvislá od počtu přezkoumaných pohledávek - § 1 vyhlášky MS č. [313/2007](#) Sb.), kdy se tak nejedná o příliš rozdílné částky.

Mám za to, že vedení insolvenčního řízení proti nemajetnému dlužníku není zcela bezúčelné, jak se výše domnívá Vrchní soud v Olomouci. Insolvenční řízení totiž může výrazně posílit postavení věřitelů. To se týká zejm. postupu proti dlužníkům, kteří jsou kapitálovými společnostmi, za jejichž dluhy standardně vlastníci těchto subjektů, a zároveň ani osoby, které jejich jménem a na jejich účet jednají, neodpovídají. To mohl změnit § 68 zákona č. [90/2012](#) Sb., o obchodních korporacích, dle kterého *soud může na návrh insolvenčního správce nebo věřitele obchodní korporace rozhodnout, že člen nebo bývalý člen jejího statutárního orgánu ručí za splnění jejich povinností, jestliže*

- *a) bylo rozhodnuto, že obchodní korporace je v úpadku, a*
- *b) člen nebo bývalý člen statutárního orgánu obchodní korporace věděli nebo měli a mohli vědět, že je obchodní korporace v hrozícím úpadku podle jiného právního předpisu, a v rozporu s péčí řádného hospodáře neučinili za účelem jeho odvrácení vše potřebné a rozumně předpokladatelné.*

Zastavením insolvenčního řízení je tak věřitelům brána poslední možnost uspokojit své pohledávky (tentokrát na osobách na primárním dlužníku participujících) a fakticky tak jsou výše uvedeným postupem, kdy je insolvenční řízení zastavováno pro nesložení požadované zálohy, chráněni statutární orgány dlužníků, kterým se podařilo dosáhnout celkově nemajetných korporací. Ti ostatní, kteří nebyli natolik „moudří“, v korporacích ponechali majetek odpovídající svou výši alespoň záloze na náklady insolvenčního řízení a o jejich ručení za dluhy společnosti tedy může být rozhodnuto. Mám však za to, že takto by ochrana věřitelů fungovat neměla.

Na základě výše zmapované situace navrhuji poměrně jednoduchou změnu právního řádu. Od hrazení zálohy na náklady insolvenčního řízení by byl osvobozen rovněž likvidátor ustanovený soudem, který v rámci likvidace nezjistil jakýkoliv majetek, případně majetek, jehož hodnota po zpeněžení nedosahuje požadované výše (50.000,-Kč). Pokud by se však v rámci insolvenčního řízení posléze prokázalo, že likvidátor neodvedl svou práci dostatečně kvalitně a majetek zjištěn byl, byla by přímo jemu stanovena povinnost zálohu na náklady řízení uhradit. Pokud by uvedená změna byla spojená s tím, že funkci insolvenčního správce bude vykonávat likvidátor provádějící likvidaci, tak se pochopitelně nabízí otázka, zda by tato osoba měla vůči jakýkoliv majetek po zahájení insolvenčního řízení dohlédávat, když se jí to nepodařilo v rámci likvidace a navíc by nyní byla ohrožena rizikem úhrady předmětné zálohy, nicméně v tomto případě by byla nutná zvýšená aktivita při dohlédací činnosti soudu a rovněž by své zájmy měli řádně hájit věřitelé prostřednictvím svých orgánů. Samozřejmě by funkci insolvenčního správce mohla i nadále zastávat osoba od likvidátora odlišná.

Mgr. Vojtěch Mihalík,
advokátní koncipient

e-mail: vo.mi@centrum.cz

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. – zápis jednatele do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku](#)
- [Autonomní mobilita optikou české legislativy. Kdy se na silnicích dočkáme vozidel bez řidiče?](#)
- [Rodičovská odpovědnost po novele občanského zákoníku: Jak nové principy rovnosti, spolupráce a ochrany dítěte mění praxi soudů a rodin](#)
- [Lhůta a povinnosti při vyrozumění oznamovatele o výsledku posouzení oznámení](#)